

Posudek disertační práce na Západočeské univerzitě v Plzni

Filip Kasl: Fortifikace a těžba. Plzeň 2012. 78 str., 31 příloh.

Předkládaná práce sestává vedle Úvodu, Závěru, přeloženého rovněž do německého a anglického jazyka, 28 obrázků a tří grafů ze šesti kapitol, číslovaných ovšem od Úvodu: 2 Cíl práce, 3 Vývoj výzkumů lokalit, 4 Opevněné lokality spojované s těžebními aktivitami, 5 Testování hypotézy, dělení do 5 podkapitol, 6 Studium sledovaných lokalit ve vybraných oblastech, rovněž rozdělených do 5 podkapitol, z nichž podkapitoly 3 a 4 jsou dále děleny) a 7 Interpretace.

Hned v Úvodu autor uvádí, že práce „... se zabývá tematikou eventuálních vztahů mezi středověkými hrádky a těžbou surovin“ a za cíl si klade „... ověřit, popřípadě vyvrátit hypotézu, podle níž by účel vzniku těchto lokalit mohl souviset s těžbou nerostných surovin“. K tomuto cíli autor přistupuje, jak sám sděluje, dvěma cestami. V první hodnotí celé Čechy (kapitoly 4 a 5), zatímco druhá cesta se orientuje „... na studium případných vztahů mezi fortifikacemi a těžbou přímo v terénu“ (kapitola 6). V kapitole 2 (Cíl práce) pak uvedenou otázku rozvádí a definuje základní charakteristiku lokalit, které řadí mezi potencionálně možné případy objektů, souvisejících s těžbou. Za základní kritérium autor považuje jednodílné dispozice, značně se odlišující od běžných šlechtických hradů především tím, že postrádají předhradí. K nim počítá „horské hrádky“ (definici pojmu hrádek odmítá v práci řešit), skalní hrady (bez uvedení s jakým pojmem „skalní hrad“ pracuje) a některé další. Autor stanovuje hypotézu, že „...primární účel hradů jednodílné dispozice byl odlišný od funkce hradů vícedílných a že jejich funkce mohla být spojena právě s těžebními aktivitami (jednodílné dispozice pak ovšem nelze označovat jako hrady, alespoň ne jako hrady definované T. Durdíkem). Současně však mohly sloužit i jiné funkci.

V kapitole 3 (Vývoj výzkumu lokalit) nás dosti povrchně seznamuje s vývojem oboru kastellologie (zcela chybí badatelé z Moravy a s výjimkou T. Durdíka mladší generace badatelů v Čechách) a montánní archeologie. Povrchní je i výzkum sledované kategorie lokalit. Zde je třeba upozornit např. na rozdílný přístup P. Chotěbora a F. Gabriela ke skalnímu hradu, který by bylo třeba uvést a sdělit, s kterým z nich autor jako se skalním hradem pracuje.

Rovněž povrchní je i čtvrtá kapitola (Opevněné lokality spojované s těžebními aktivitami), ve které si autor nepovšiml jediné severočeské publikované lokality (Raubschlosswales v Krušných horách, tzv. hrady v Českém Švýcarsku, Malý Bezděz).

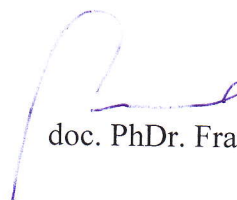
V páté kapitole vidím jako problematický, jak ostatně sám autor uvádí, výběr deskriptorů, které lze jen stěží přímo porovnat se čtyřmi uvedenými možnými funkcemi. V souboru uvedených lokalit (dle revize v severních Čechách neúplným) je řada chyb: např. v severních Čechách Hrad u Velenic (dvě možnosti, neuvedeno kterou autor myslí) v obou případech méně než 500 m od sídla, Kozlov má předhradí, Kokořín (míněn Starý Kokořín) méně než 500 m od sídla, opevnění u Švábů méně než 500 m od sídla. Souhlasit nelze ani s předpokladem, že díky „tvaru českého masivu však průběh hraničního pásma zůstává v hlavních obrysech totožný“ (Žitavsko a Hohenštejnsko zcela mění severní hranici od severu Krušných hor až k Jizerským horám a klade Lužické hory do vnitrozemí). Z těchto důvodů asi nevyznívá příliš přesvědčivě vyhodnocení v mapových podkladech. Uvedené výsledky pak lze jen stěží interpretovat jinak, než že jednoduché „hrádky“ sloužily různým účelům a nelze tedy vyvrátit ani hypotézu o jejich uplatnění při hornické činnosti. V závěru je však třeba označit základ metody za zajímavý. Nepochybně by stál za prověření, které si však zaslouží pečlivější výběr objektů na základě lépe provedené analýzy a syntézy.

Výrazně pečlivěji je zpracována druhá část práce, věnující se podrobnému studiu dvou oblastí (kapitola 6). Pozitivní je nepochybně povrchový průzkum, který však využívá jinou terminologii, než která je uvedena v analýze (4 kategorie využívající převážně označení z živé

kultury: Prospekční jáma, Kumulace jam, Těžební areál, Povrchová těžba). Tím se analýza stává samoučelnou a chybí v ní rozbor sledovaných entit a kvalit, jejich definice a možné kvality a zdůvodnění jejich studia. Výsledky povrchového průzkumu pak přinášejí zjištění, že převážná většina fortifikací je starších, než objekty, registrované v jejich okolí a datované do 15. století. I přes to autor v interpretaci vyslovuje hypotézu, že sledované fortifikace mohly vzniknout jako produkt hornického „boomu v Čechách ve 13. až první polovině 14. století. Pro tuto hypotézu však nenacházíme při povrchovém průzkumu oporu.

S ohledem na značnou povrchnost práce, nepřesvědčivost tvrzení, podřízených hypotéze o funkci jednodílných fortifikací, se nedomnívám, že práce splňuje nároky, kladené na udělení vědeckého stupně Ph.D. a nedoporučuji ji k obhajobě. Současně však znovu upozorňuji na zajímavost metody, která by, dle mého názoru stála za prověření pečlivějším přístupem při analýze i syntéze a širěji pojaté interpretaci.

V České Lípě 8. 8. 2012

doc. PhDr. František Gabriel, Ph.D.